

İDARE MERKEZİ
ANKARA, İstanbul Caddesi
Maarif Eminliği yanında

İSTANBUL BÜROSU
İstanbul, Ankara Caddesi
No — 87

HAYAT

Flatı her yerde 15 kuruş
seneligi, posta ile 7,5 Türk Lirası
(Ecnebi Memleketlere 7,5 Dollar)

Abona ve ilan için İstanbul
bürosuna muracaat edilir
Yazı işlerinin mercii Ankara
merkezidir

Hayata, daima hayata.. Dünyaya daha çok hayat katalım!

— NIETZSCHE —

Cilt: VI

Ankara, 30 Mayıs, 1929

Sayı: 131

Musahabe:

BİBLİOMANİE

Kitapları ve kütüphanesi olmak, okumak haddizatında pek tabii birşeydir. Hatta medenî bir insan için bunlar mutlak bir ihtiyaçtır. Fakat bazıları da vardır ki onların bütün ihtirasları kitap toplamaktan ibarettir. Bunlar ya hiç okumazlar veyahut pek az okurlar. İşte bu adamlara «bibliomane», ve ruhî bir hastalık olan ihtiraslarına da «bibliomanie» derler. Türlü türlü bibliomane'lere tesadüf edilir: kimi müzehhep ciltli kitaplara meraklıdır, kütüphanesini bunlarla süsler.. Kimi nüshası nadir eserlere düşkündür, bunları toplamakla meşgul olur.. Kimi daha azgındır, hangi kitap olursa olsun alır, bunların evleri kitap meşheridir. Bir garp muharririnin dediği gibi: «Hakikî mütaleaya heveskâr bir bibliomane'a pek nadir tesadüf edilir.»

Bibliomanie ile iştigal eden mütetebbiler meşhur İskenderiye kütüphanesinin sırf bir «vanité royale: hükümdar nahveti» ile meydana geldiğini söylüyorlar ki, memleketimizdeki «Selâtin Kütüphaneleri» de bu noktâna zarteyit eden misallerdendir: işte bu kabîl kütüphanelerin en zenginlerinden «Ayasofya Kütüphanesi». Bu kütüphaneyi Birinci Mahmut tesis etmiştir. Muhtelif ilimlere ait dek kıymetli, ve bazan pek nadir

eserlere malik olan bu kütüphane, muayyen bir gayeye göre meydana gelmemiş olduğu için hiçbir ihtiyacı, hatta basit ve nakâfi bir surette bile tatmin edemez. Bu kütüphanenin içinde Yavuzun, Çaldıran muharebesi üzerine İran, dan ve Mısır seferi münasebetile Mısır, dan getirmiş olduğu kitaplardan başka ölen ve katledilen vezirlerden müsadere edilen müellefata, kütüphanenin tesisi hasebile Birinci Mahmut devri ricalinin hediye ettiği eserlere kadar rasgele toplanmış türlü kitaplar vardır. O zaman için birinci derecede lâzım olan bir eser bazan yoktur da ikinci derecede bir kitabın meselâ beş altı, hatta bazan on beş yirmi nüshası vardır. Nuruosmaniye Kütüphanesi de böyledir: Üçüncü Osman, selefi Birinci Mahmudun hazırladığı, tescil ettirdiği kitapların üzerine kâğıt yapıştırarak kendi mührünü bastırmıştır ki mevcut kitaplardan birçoğunun ilk yapırları aydınlığa tutulunca alttaki ilk tescil ve mühür görülür.

Nihayet kitaplarını millete terkettiği için, ismini hayr ile yadetmeğe mecbur olduğumuz kitap meraklısı meşhur bir zatın tuhaf bir hareketini bilvesile öğrenmiştim. Şöyle ki bu zat kitaplarını vakfettikten sonra

kütüphanesine tahsis edilen yere başka kütüphaneler de getirilmişti. Nadir nüshaların kendi kütüphanesinde bulunmasından derin ve ihtiraslı bir zevk duyan bu zat aynı yerdeki diğer kütüphanelerdeki bazı eserleri kendi kütüphanesine nakletmiş ve kendi mührü ile mühürlemiştir. Bu hareketinin kendine maddî bir nef'i yoktu, çünkü kütüphanesi artık milletin malı idi, fakat sırf «bibliomanique» bir ihtirasla bunu yapmış oldu; Allah rahmet etsin.

Şu bahis vesilesile kitap ve mütalea meraklıları arasındaki gayritabiilere «manie de la lecture: okumak manisi» ne müptelâ olanlara da temas etmek istiyorum:

Bir kısım insanlar vardır ki sırf okumak için okurlar; okumak onların ruhunda sönmez ve gayesiz bir hırsdır. Bu adamlar ne tettebbü için, ne tafahhus için, ne yorgunluk almak, dinlenmek için, ne eğlenmek için - hulâsa tabii bir ihtiyaç için - okumazlar. Bunlarda okumak hiçbir maksada maşruf olmıyan bir itiyattır. Çok okurlar, herşey o kurlar. Bütün neşriyat-ilmî olsun, felsefî olsun, edebî olsun fennî olsun, bu adamların mütalea sahasına dahildir. Gazete meraklılarını da bu idada sokmalıdır: sabahleyin bütün gazeteleri alıp akşama kadar

Bir Çek Edibinin Kitabı

Hemen her şeyi değiştiren cihan harbi, Avrupa hartasına bir çok yeni hükûmetler ilâve ederek, istiklâllerini kazandırdığı milletlerin edebiyatında da yeni hamleler uyandırdı; aynı zamanda da, istiklâllerini kazanan bu milletlerin edebiyatları için de umumî bir alâka vücut buldu. Eskiden bir edebiyat âlimi, muasır Avrupa edebiyatları içinde Fransız, Alman ve İngiliz edebiyatları ile beraber ancak İtalyan, Rus ve sonra da İskandinav ve İspanyol edebiyatlarına aşina olmakla mükellefti. Harpten beri ise, beynelmilel hayatı edebiyeye giren ve bu haysiyetle âlimlerce ihmali gayrı kabil bulunan yeni bir çok edebiyat daha var ki, işte Çek edebiyatı da bunlardan biridir. Ve bu edebiyata mensup Martin kukcin, Schramek, Langer, Brezina, Lesehrad ve bu makaleyi bir eseri münasebetile yazdığım karel Tchapek gibi isimler, Çekoslavakya hudutlarının haricinde de tanınmış bulunuyorlar. Çek edipleri içinde yalnız Tchapek'in ismi memleketimizin hudutlarından aşmıştı; ve (Rosum's Universal Robot) ismi yahut kelimelerinin ilk harflerile (R. U. R.) namı altında, ve fennin makinadan insanlar yapacak hale geleceği zamanlar tasavvur ederek yazmış olduğu, garip ve düşündürücü bir piyesini, geçen kış Dadülbedayi

oynadı. Burada mevzuubahs edeceğim kitap ise, İngiltereye yapılmış bir seyahatin intibalarıdır, ve (İngiltere mektupları) unvanını taşıyan bu kitapta, Tchapek Londra ve civarında, İskoçyada, İrlandada, şimalî Galda görüp duyduklarını yazı ve resimle anlatıyor. Resimler sadece sevimli krokiler ve karikatürlerdir, yazı ise, nihayetsiz bir lezzetle insanı dinlemeğe sevkeden neş'eli, alaylı, aynı zamanda saf ve masum bir dost sohbetidir. İsmine ilk defa rasgeldiğim bir Fransız muharriri, eseri pek büyük bir selâsestle fransızcaya nakletmiş.

Mütercim tarafından yazılmış kısa bir mukaddeme, Karel Tchapek'in 1890 da tevellüdünü ve bazen biraderi Joseph Tchapek'le beraber ve daha ziyade yalnız olarak pek çok eser vücade getirmiş olduğunu söylüyor. Şiir, felsefe, roman, hikâye, tenkit gibi muhtelif şubelerde Tchapek muvaffak eserler vermiş, ve bundan başka da gazetecilik yapmış, gündelik vakayile alâkadar olmuş. Bu (İngiltere mektupları) ise, belki iltizamî bir neş'e ve saffet içinde çok ince hisler, düşünceler ve tasvirlerle doludur. İngiltereyi maal'esef ziyaret etmemiş olduğum için -resimlerinden sarfı nazar-kelimelerile yaptığı tasvirlerde ne derecede muvaffak olduğunu bilemeyeceğim. Fakat muhakkak

ki, masum ve adetâ sadedil gibi görünen bu kitapta, bazen de çok derin şeyler var. Meselâ evvelden tarifi kitaplarda okunmuş ve şekilleri fotoğraflarda yüz kere görülüp belenmiş binaların veya bina harabelerinin insan nihayet karşısına gelince duyduğu acip hayreti, o sanki bir kere daha dünyaya gelmiş ve bu görülen şey o zamandan görülmüş hissini veren bu acip, sersemletici, bir az da korkutucu hayreti, seyahatlerimde bizzat duymuş ve bu duygunun tahlilini her seyahat kitabında beyhude yere aramıştım. Ancak şimdi, Tchapek'te buluyorum.

Muharririn nazarı dikkati celbeden bir hususiyeti de memleketini hiç unutamaması, ona derin mahabbeti ve bu büyük mahabbeteki sevimli tevazu. İstiklâlden evvel, cihan harbi esnasındaki ziyaretimde geniş sokaklarındaki tenhalıkla bu sokaklarından geçenlerin adeta iltizamî sükûtunu halâ unutmadığım Prak; ortasından geçen nehri ve ilâhi bir kuş gibi üzerine tünemiş olduğu sarayının tepesile, sanki Boğaziçini bir rüyada gibi hatırlatan Prak; Tchapek'in hemen hiç kaleminden düşmüyor, ve ancak son sahifedir ki, seyahatin bittiğine muharrir acınıyor. Ve haber veriyorki, bundan sonra memleketinde: «Orada, İngilterede... Şöyledir, böyledir.» diye anlatıp duracak.

Ve ilâve ediyor.. anlattıklarını da kimse dinlemeyecek !

Yani, kitapta, mütemadi ve hoş bir istihza var ki, bu sade kendini beğenip başka her şeyi gülünç bulan bazı çalimli ve küstah muharrirler gibi kendi ferasetlerini tahattür ve teşhir için değil, göya ki cıvıldaayan bir kuş tabiiliğiyle her şeyden evvel kendi kendisi içindir, ve kendi kendisiyle eğleniyor, ve bu müstehzî neş'eye kelimeleri kâfi gelmeyince, onu size vermek için kalemile bu sefer bir resim yapıyor.

Mütercim, mukaddemesinde Tchapek'in 1890 da doğmuş, yani kırka yaklaşmış bir adam olduğunu söylemişti. Fakat bu kitabın çok yerinde sanıyorum ki, bunu yazan bıyıkları daha yeni belirmiş bir darülfunun talebesidir, her şeye, hatta bazı bazı pek hafif bir yemekle iktifa mecburiyetine bile bembeyaz dişleriyle gülen pek kalender ve genç bir darülfunun talebesi. Ve gizlemeyeceğim ki, bu zan, muharririn bazı sözlerine inanmaktan da beni menediyor. Meselâ Tchapek Galden bahsederken oranın lehçesindeki kelimelerin dehşet verici uzunluğunu söylüyor, ve bu meyanda bir köy ismini yazmak için hemen iki satır dolduruyor. Buraya aynen nakletmeğe cesaret etmediğim bu köy isminde, tam 58 harf mevcuttur. Bu bana bir lâtife gibi geldi.

İçindekilerin asırdide koltuklara gömülüp gazete okudukları, düşündükleri ve pipo içtikleri Londra Klüpleri, Haytparkta başına birkaç kişi toplayabilmişse onlara vazu nasihat eden veya fikirlerini anlatan türlü çeşit insanlar, Kambriç ve Oksfort gibi darülfunun beldelerinde dörder

beşer odalık daireler işgal eden ve üniformalı uşaklar tarafından mükellef taamlarının hizmeti görülen zengin talebeler âlemi, sonra sanki düşünen ve konuşan hayvanlar ve ağaçlar pek kudretle tasvir olunmuş. Fakat bilhassa Iskoçyanın merkezi Edimburkla Londranın sonu gelmez bir genişliği olan fukara mahallelerine ait tasvirler güzel, ve bunları yazan kalemin şair olduğu pek mahsustur.

Ve kitabı bitirdikten sonra, Londra'nın seyahatları ezen büyüklüğü ve bilmem kaç yüz milyon insanı kendisi için çalıştıran bu İngilterede asırların yığıldığı servetü kudreti o kadar canlı ve adetâ dokunur ve görür gibi hissediyoruz ki, o zaman muharririn o alaylı ve hem saf lisanile başkalarının en çatık bir çehre ve ciddî bir

lisanla anlatamayacakları şeyleri bile anlatmağa muvaffak olmuş bulunduğunu teslim ediyoruz. Nitekim, İngiltereye ait olmak itibarile nihayet İngilizleri alâkadar etmek icap eden kitabın, başka memleketlerin kitaplarını tercümede meselâ Almanlar kadar cömert olmayan Fransızlar tarafından da tercümesi, ve Grasset gibi pek büyük bir tabi tarafından bunun neşri, kıymetine kuvvetli bir delildir.

Şunu da ilâve edeyim ki, Wells ve Galsworthy gibi bir iki edip meyanında Tchapek'in meşhur, ve ruhu da, istihzası da, zekâsı da muammalarla dolu Bernard Schaw'a tahsis ettiği tek sahife, enfes ve bütün bir etüde belki de bedeldir.

NAHİT SİRRI

Yıldızlı bir gecede...

*Sema bize seslenir :
Kalma gel, işkencede.
— Ruhunuz ebedidir —
Duyarız bir hecede.*

*Ömür ki bir kurak çöl,
Onu tek bir güne böl,
Şebnem gibi doğ ve öl
Yıldızlı bir gecede...*

NECİP FAZIL